
Teoretická sociologie 20. století

Magisterské studium sociologie, FSS MU 2006 podzim

vyučující: Radim Marada
konzultační hodiny:

asistující: Viktor Piorecký, Michaela Pyšňáková
kontaktní e-mail: 55790@mail.muni.cz

doba a místo výuky: úterý, 18:00-20:00, U34
forma výuky: seminář
počet kreditů: 12 ECTS

zakončení kursu: závěrečný test (konečné hodnocení je částečně závislé na hodnocení průběžných úkolů: „position papers“, prezentace, srovnávací schéma)

podmínky úspěšného absolvování předmětu: pravidelná aktivní účast na seminářích, pravidelná písemná příprava na semináře („position papers“), včas splněné průběžné úkoly (prezentace, srovnávací schéma), zvládnutý závěrečný test

Anotace

Obsah a cíle kursu:

V tomto roce je předmět *Teoretická sociologie 20. století* postaven na *intenzivní* četbě a společném rozboru vybraných klasických i novějších sociologických textů, jež pojednávají o některých významných rysech formování a proměn moderní společnosti. Studium a společná reflexe textů má především za cíl kultivovat základní interpretační schopnosti pro práci s analytickými sociologickými koncepty: schopnost porozumět jejich významům v konkrétním teoretickém kontextu, citlivost k jejich variabilitě, schopnost adekvátně je používat pro porozumění a analýzu konkrétní empirické skutečnosti. Dalším z cílů je seznámit se s tím, jak sociologická tradice a různé paradigmatické přístupy v jejím rámci pojednávají o modernitě a procesu modernizace jako celku, ale i o některých klíčových modernizačních oporách jako například třídy a třídní vědomí, sociální sítě a sociální kapitál, kapitalismus, systémová diferenciaci a sociální inkluze, individualizace. Na těchto konceptech se pokusíme sledovat i zlomy a kontinuity v sociologickém myšlení 20. století – přičemž v některých případech nám jako východisko poslouží dodnes živé (a citované) Marxovy texty z 19. století. Nepokoušíme se o encyklopedické postihu vývoje sociologického myšlení ve všech jeho variantách: přednost dostávají spíše důkladnější diskuse o jednotlivých konceptech a problémech. Vztah mezi jednotlivými tématy

zůstává sice spíše volný, nicméně i on bude předmětem naší pozornosti. Jádro kursu představují texty autorů jako jsou Marx, Durkheim, Max Weber, Simmel, nebo Parsons, ze současnějších pak Giddens, Bourdieu, Boltanski, Luhmann, Castells, Lasch, Bauman, Alexander, nebo Searle. Výchozím textem pro nás bude kniha Petera Wagnera *Sociologie modernity: osvobození a disciplinace*. Kurs je zakončen diskusí o sociálním konstruktivismu a praktické (kritické) roli sociologie.

Povaha kursu a úkoly:

Kurs je veden výhradně ve formě diskusních seminářů: znalost předepsaných textů je tedy bezpodmínečně očekávána, stejně jako pravidelná účast na seminářích. Ke každému tématu je předepsán jeden hlavní rozsáhlejší text (zpravidla tematicky relevantní kapitola z významné a vlivné knihy) a několik kratších doplňujících ukázek z jiných textů. Hlavní text nastoluje výchozí rámec diskuse (společně s textem prezentovaným studujícími) a další texty slouží jako ukázky kontrastních, případně doplňujících teoretických pozic.

Studující si na každý seminář připravují vlastní poznámky ke všem předepsaným textům ve formě tzv. „**position papers**“. V nich identifikují základní argumenty autorů a případné inkonsistence mezi nimi, klíčové otázky, jež texty navozují, i způsoby, jakými se vztahují k ostatním předepsaným textům. „Position papers“ se odevzdávají na konci každého setkání a budou vráceny studujícím na konci semestru: vlastní poznámky pak mohou sloužit při přípravě na závěrečný test, případně jako podklad pro diplomovou práci nebo při přípravě na Státní závěrečnou zkoušku (kurs však v žádném případě nepokrývá všechna možná témata SZZ, slouží pouze k tomu, aby se studující naučili *samostatně* orientovat v různých teoretických tradicích a konceptech – pouze v tomto smyslu jej lze chápat jako přípravu na SZZ).

V průběhu kursu si studující ve přípravě „power-pointové“ **prezentace** z dalších rozsáhlejších textů, v délce cca 20 minut. Připraví si je po skupinách, jejichž velikost (3-5 studujících) bude záviset na celkovém počtu zapsaných do kursu. Vybrané texty musí být prezentovány v kontextu literatury, jež je pro daný seminář předepsána pro všechny studující. Od prezentujících se mimo jiné očekává navození klíčových témat a otázek pro seminární debaty. Každá prezentace musí obsahovat relevantní obrazové ilustrace (např. fotografie, reprodukce obrazů či plakátů, schémata, karikatury, apod.) podle úvahy a představitosti prezentujících.

Dalším průběžným úkolem je samostatné vypracování schematického **interpretačního srovnání** dvou textů, se zvláštním zaměřením na téma individualizace – a v kontextu jiných společně pojednávaných textů. Srovnání bude provedeno formou binární tabulky, přičemž každá z binárních opozic bude opatřena krátkým komentářem.

Kurs je zakončen závěrečným testem, jenž je hlavním podkladem pro hodnocení studujících. Součástí hodnocení však bude i aktivita na seminářích a příprava na ně („position papers“), úroveň skupinových prezentací a úroveň průběžného úkolu (interpretačního srovnání).

Předpoklady:

Aktivní účast v kursu a úspěšné absolvování předmětu předpokládá základní znalost následujících textů:

- Beck, Ulrich. 2004. *Riziková společnost. Na cestě k jiné moderně*. Praha: SLON. (str. 205-249)
- Bell, Daniel. 1999. *Kulturní rozpory kapitalismu* Praha: SLON. (str.
- Berger, Peter & Luckmann, Thomas. 1999. *Sociální konstrukce reality*. Brno: CDK.
- Giddens, Anthony. 1998. *Důsledky modernity*. Praha: SLON.
- Foucault, Michel. 2000. *Dohlížet a trestat*. Praha: Dauphin. (str. 275-315)
- Habermas, Jürgen. 2000. *Problémy legitimacy v pozdním kapitalismu*. Praha: Filosofia. (str. 97-119)
- Keller, Jan. 2005. *Dějiny klasické sociologie*. Praha: SLON. (případně jiná přehledová učebnice dějin sociologie)
- Marx, Karl & Engels, Friedrich: „Buržoasie a proletariát“. In: Manifest komunistické strany, kapitola I. (různé zdroje)
- Tocqueville, Alexis de. 1992. *Demokracie v Americe, II. kniha*. Praha: Lidové noviny

Studujícím, kteří si nejsou jistí znalostí těchto textů, se velmi doporučuje pořídit si je a nastudovat na začátku kursu, případně postupně – ale co nejrychleji.

Témata seminářů:

1. Orientační týden: samostatná příprava

2. Sociologie a její proměny v kontextu modernity

Četba:

Wagner, Peter. 1994. *A Sociology of Modernity: Liberty and Discipline*. Routledge: London. (str. 3-69, 123-140, 175-193)

3.-4. Modernita: mezi třídní společnostmi a společnostmi sítí a kmenů (formy sociální organizace)

Četba:

- Bourdieu, Pierre: „The Social Space and Its Transformations“. In: Bourdieu, Pierre. 1984. *Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste*. Cambridge, MA: Harvard University Press. (str. 97-168)

- Marx, Karl & Engels, Friedrich: „Skutečná základna ideologie“. In: *Německá ideologie*, část I.B (Marx, Karl & Engels, Friedrich. 1958. Spisy 3. Praha: SNPL, str. 63-77)
- Weber, Max: „Status, Groups, and Classes“. In: Weber, Max. 1978. *Economy and Society*. Berkeley: University of California Press, str. 302-307)
- Castells, Manuel: „The Network Society“. In: Castells, Manuel. 2000 (první edice 1996). *The Rise of the Network Society*. Second edition. Oxford: Blackwell Publishers. (str. 500-509)
- Castells, Manuel: „Communal Heavens: Identity and Meaning in the Network Society“ (část). In: Castells, Manuel. 1997. *The Power of Identity*. Oxford: Blackwell Publishers. (str. 53-67)
- Lash, Scott & Urry, John: „The Social Basis of the Postmodernist Sensibility“. In: Lash, Scott & Urry, John. 1987. *The End of Organized Capitalism*. Cambridge, UK: Polity Press. (str. 285-300)

Prezentace:

- **Bourdieu, Pierre. 1984. *Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste*. Cambridge, MA: Harvard University Press. (zbytek textu)**
- **Giddens, Anthony. 1973. *The Class Structure of the Advanced Societies*. New York: Harper & Row Publishers.**

5.-6. Modernita: mezi klecí a tekutinou (formy sociální zkušenosti)

Četba:

- **Boltanski, Luc & Chiapello, Eve. 2005. *The New Spirit of Capitalism*. New York: Verso. (str. 3-22, 57-101)**
- Weber, Max: „Okcidentální racionalita a kapitalismus“ a „Protestantská etika a duch kapitalismu“. In: Weber, Max. 1997. *Autorita, etika a společnost*. Praha: Mladá fronta (str. 225-265)
- Marx, Karl: „Zbožní fetišismus a jeho tajemství“. In: Marx, Karel. 1954. *Kapitál: kritika politické ekonomie*, díl první, kniha první. Praha: SNPL. (str. 88-101)
- Bauman, Zygmunt: „On Being Light and Being Liquid. In: Bauman, Zygmunt. 2000. *Liquid Modernity*. Cambridge, UK: Polity Press. (str. 1-15)

Prezentace:

- **Boltanski, Luc & Chiapello, Eve. 2005. *The New Spirit of Capitalism*. New York: Verso. (zbytek textu)**
- **Habermas, Jürgen. „Marx and the Thesis of Internal Colonization“. In: Habermas, Jürgen. 1989. *Theory of Communicative Action. Volume Two*. Boston: Beacon Press. (str. 332-373)**

7. týden pro samostudium:
průběžný úkol: srovnávací interpretační schéma (zadání bude upřesněno)

8.-9. Moderní osobnost: mezi individualismem a narcismem

četba:

- Lasch, Christopher: „The Narcissistic Personality of Our Time“ a „The Socialization of Reproduction and the Collapse of Authority“. In: Lasch, Christopher. 1979. *The Culture of Narcissism: American Life in an Age of Diminishing Expectations*. New York: W.W. Norton & Company. (str. 31-51, 154-186)
- Simmel, Georg: „Freedom and the Individual“ a „Group Expansion and the Development of Individuality“. In: Simmel, Georg. 1971. *On Individuality and Social Forms*. Chicago: The University of Chicago Press. (str. 217-226, 251-293)
- Wagner, Peter: „Modernity and Self-Identity: Liberation and Disembedding“. In: Wagner, Peter. 1994. *A Sociology of Modernity: Liberty and Discipline*. Routledge: London. (str. 154-171)

Prezentace:

- Lasch, Christopher. 1979. *The Culture of Narcissism: American Life in an Age of Diminishing Expectations*. New York: W.W. Norton & Company. (zbytek textu)
- Beck, Ulrich. 2002. *Individualization: Institutionalized Individualism and its Social and Political Consequences*. London: Sage Publications.

10.-11. Individualizace – Diferenciace – Inkluze

četba:

- Parsons, Talcott. 1971. *The System of Modern Societies*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, inc. (str. 50-121)
- Marx, Karl. „K židovské otázce“ (xerox – 24 stran)
- Alexander, Jeffrey C.: „Core Solidarity, Ethnic Outgroup, and Social Differentiation“. In: Alexander, Jeffrey C. 1988. *Action and its Environments. Toward a New Synthesis*. New York: Columbia University Press. (str. 78-106)
- Luhmann, Niklas. Differentiation of Society (vybrané kapitoly)

Prezentace:

budou vypsány později

12. Sociální konstruktivismus a kulturní sociologie

čítba:

- **Searle, John R. 1995. *The Construction of Social Reality*. London: Penguin. (str. 1-57)**
- Simmel, Georg: „Prostitution“. In: Simmel, Georg. 1971. *On Individuality and Social Forms*. Chicago: The University of Chicago Press. (str. 121-126)
- Brubaker, Rogers & Cooper, Frederick. 2000. „Beyond ‚Identity‘“. In: *Theory and Society*, 29, 2000 (str. 1-47)
nebo
Brubaker, Rogers & Loveman, Mara & Stamatov, Peter: „Ethnicity as Cognition“. In: *Theory and Society*, 33, 2004 (str. 31-64)
- Alexander, Jeffrey C. & Smith, Philip: „The Strong Program in Cultural Sociology: Elements of a Structural Hermeneutics“. In: Alexander, Jeffrey C. 2003. *The Meanings of Social Life: A Cultural Sociology*. Oxford: Oxford University Press. (str. 11-26)

Prezentace:

- **Searle, John R. 1995. *The Construction of Social Reality*. London: Penguin. (zbytek textu)**

13. Sociologie jako kritická disciplína: mezi objektivitou a angažovaností

čítba:

- Weber, Max: „'Objektivita' sociálněvědního a sociálněpolitického poznání“ a „Věda jako povolání“. In: Weber, Max. 1998. *Metodologie, sociologie a politika*. Praha: OIKOYMENH. (str. 7-63, 109-134)
- Habermas, Jürgen. „The Task of a Critical Theory of Society“. In: Habermas, Jürgen. 1989. *Theory of Communicative Action. Volume Two*. Boston: Beacon Press. (str. 374-403)
- Případná další čítba bude oznámena

Prezentace:

budou vypsány později

14. Rezerva

první termín závěrečného testu